

Amb bones paraules

“El matí”, no “el dematí”

Text: **Gabriel Bibiloni**
gabriel@bibiloni.cat

La primera part del dia, entre el moment d'aixecar-se i el dinar, en català es diu el *matí*. I a partir d'aquesta paraula la llengua ha creat la locució adverbial *de matí*, que, segons el DIEC, significa 'en el moment inicial del matí', 'al matí, prest'. «Qui s'aixeca de matí pixa allà on vol», diu el refrany mallorquí, paral·lel a moltes altres dites catalanes que aporten variants per a la segona part. Aquesta locució adverbial pot ser matisada o modificada amb altres fórmules, com *de bon matí*, *de gran matí*, *ben de matí*, etc. Cal dir que totes les fonts de referència escriuen aquesta lo-

cució separant els dos mots, menys el diccionari Alcover-Moll, que introdueix la grafia aglutinada *dematí*, la bondat de la qual hauríem de posar en qüestió.

L'alta freqüència de la locució *de matí*, ja sigui amb el significat esmentat o amb el valor de 'durant el matí', desenvolupat especialment a les Illes, ha portat a la creació del substantiu *dematí*, completament sinònim de *matí*, el mateix procés que ha creat a Mallorca el substantiu *decap-vespre*. Aquesta forma composta és ara la més usual en el col·loquial de Mallorca, però la forma substantiva *matí* (el matí) no hi és inexistente, i puc assegurar que es pot trobar perfectament en tota la tradició literària illenca, i, en concret, en els escriptors costumistes mallorquins del segle XIX. En tot cas, cal remarcar també que la variant *dematí* (el dematí) no és només illenca

sinó ben viva i estesa al continent.

«En el català central, la combinació *de-matí* ha tendit modernament a soldar-se i reemplaçar el substantiu simple *matí* [...]. Són moltíssims els barcelonins que senten *matí* com a antiquat i només diuen *un dematí*, *un dematí de Nadal*, etc., *aquell dematí*, *tots els dematins*. És bo de reaccionar-hi i continuar usant el substantiu *matí* en la llengua comuna, en tots els tons del llenguatge, fins el més oral i familiar.» Són paraules de Joan Corominas, qui encara rebla el clau dient «és bo de resistir-se contra aqueixos vulgarismes, i de fet s'hi reacciona». Efectivament, aquesta ha estat la posició tradicional dels grans codificadors de la llengua, començant per Pompeu Fabra, que, ben conscientment, va rebutjar la forma *dematí* i no la va voler incloure en el seu diccionari. Per consegüent, els mestres de cata-

là i els correctors van fer una tasca eficient per a eradicar el *dematí* i normalitzar el *matí*, que al Principat, i també al País Valencià, és avui l'única forma pròpia de la llengua estàndard o d'ús general.

A les Illes també es va fer aquesta tasca, i el primer model de llengua formal oral per als mitjans de comunicació –com pot ser el de les emissions en català de TVE–, supervisat per la Universitat, mirava de prescindir de la forma *dematí* i usar sistemàticament *matí*, en sintonia amb la resta de territoris. Però darrerament en alguns mitjans –hauríem de veure amb quin assessorament– veiem proliferar el controvertit *dematí*, amb la qual cosa es crea una discrepància innecessària i gens constructiva entre la llengua formal de les Illes i la de la resta del país. Aquest relaxament en els criteris, per part de redactors i correctors, segurament ha estat

propiciat per la decisió de la Secció Filològica d'incorporar *dematí* al diccionari de la institució (1995), una decisió a parer meu precipitada i presa sense meditar prou les possibles conseqüències, nul·les en el Principat i en el País Valencià –on la norma de *matí* ja està consolidada– però tangibles a les Balears.

Cal reaccionar. Els correctors dels mitjans de comunicació no haurien d'inhibir-se en aquesta qüestió. La llengua formal d'aquests mitjans ha de tendir a la unitat i a la coherència, i no hauríem de deixar introduir clivelles en la llengua d'ús general en punts de la normativa en què les pràctiques integradores no representen cap tipus de problema, com és aquest. És igual si *dematí* és al diccionari: no totes les paraules que surten en els diccionaris són adequades per a qualsevol ús, i els diccionaris no s'han d'usar maquinalment sinó amb criteri.

PARADA DE LLIBRES

Aquests dies han coincidit les publicacions de diversos llibres que han obtingut premis literaris. El més important, sens dubte, és *Cada castell i totes les ombres* (Edicions 62) de Baltasar Porcel, guardonat amb el premi *Sant Joan Caixa de Sabadell*, novel·la crítica i profunda d'un dels grans escriptors contemporanis. El Premi Mallorca de Narrativa, que va tenir una arrencada magnífica amb *L'home manuscrit* de Manuel Baixauli (sis edicions i sis premis de prestigi), ha deixat el llistó molt alt a la novel·la guanyadora de la convocatòria del 2007, *Ulisses II* (Editorial Moll) d'Ignasi Mora, un relat sobre la memòria, la identitat, el desig i el sexe a través del protagonista, que desperta amnèsic a bord d'un creuer de luxe. El Premi Mallorca de

poesia fou per a *Planisferi lunar* de Jordi Julià, també publicat per l'Editorial Moll. El recull, amb un pròleg de Ponç Pons, ens ofereix, en essència, una cartografia de l'enyor i del desig. *La infermera tunisiana* (Leonard Muntaner, Editor) és la novel·la de Carles Mccragh i Prujà que ha estat guardonada amb el premi *Mediterrànea Pare Colom 2008* i narra la relació amorosa entre Ikki Saaravinen, un comerciant d'espècies, i Malak, l'infermera tunisiana, amb el rerefons de la guerra del Líban. *Plagis* (Bromera) d'Urbà Lozano, que va guanyar el premi *Ciutat de València 2007*, és una obra que fa honor al seu títol perquè incorpora, d'una manera reelaborada, fragments de diverses novel·les contemporànies.

D'iniciativa excepcional cal titllar la publicació d'*El Llibre dels fets de Jaume el*

Conqueridor (Editorial Moll), en versió en català modern de Josep M. Pujol i un estudi introductor dels estudiosos Agnès i Robert Vinas. Obra de gran format i amb més de 200 il·lustracions a tot color. Així

com també l'edició de la *Poesia Completa* (Perifèrics) de Damià Hugueta, poeta pràcticament desconegut quan era viu i que, un cop mort, ha estat objecte d'estudis i revisions. Amb aquesta edició es repara una de les

injustícies que sovint es produeixen a la història de la literatura.

Xavier Roig a *La dictadura de la incompetència* (La Campana) fa una crítica duríssima a l'administració catalana i els seus polítics. Antoni Lluç Martí, després d'un laboriós treball, ha publicat el *Diccionari d'expressions lingüístiques recollides de les Rondalles Mallorquines d'En Jordi des Racó* (Editorial Moll), un volum amb més de 5.600 locucions, dites, refranys i tota mena

d'expressions lingüístiques extretes dels 24 toms de l'*Aplec de Rondalles Mallorquines* de Mossèn Alcover.

Tenim qualitat de vida? Aproximació a l'estructura social de les Illes Balears (Leonard Muntaner, Editor) és un estudi dirigit per Antoni Tarabini, en el qual han col·laborat Andreu Grimalt, Antoni Villalonga i Miquel Àngel Llauger: una investigació sobre la qualitat de vida a la nostra Comunitat durant la darrera dècada (1998-2008). *Deesses per nassos* (Bromera) és una obra de teatre d'Antoni Torreño adreçada als adolescents amb l'objectiu d'apropar-los als mites clàssics. Per acabar, *Palma ahir, Palma avui* (Editorial Moll), a cura d'Antoni Salas Fuster, és un llibre de fotografies que permet comparar com és ara i com era a principis del segle XX la nostra ciutat. Una edició per nostàlgics i amants de Palma en la qual apareixen les imatges de més de cent setanta indrets.